

Minnesteckning över Martin P:son Nilsson

Den medalj som slagits till minne av MARTIN P:SON NILSSON bär på frånsidan den latinska devisen DEOS QUI NOVIT AGRESTIS, av gamle Akademedamoten Gudmund Jöran Adlerbeth översatt med ”som de landtliga Gudarne känner”. Friare återger jag den — i dess nya kontext — med ”Han visste allt om allmogens religion”, eftersom perfektum *novit* här får samma aoristiska kraft som perfektformerna i Caesars berömda *veni vidi vici*, ”jag kom jag såg jag segrade”.

Medaljens ugglor är grekiska Athenas snarare än romerska Minervas och är att se som symbol för kunskapen eller vetenskapen. Och vår rebus vill alltså hävda att Martin Persson Nilsson — född i Ballingslöv (norra Skåne) 1874, död i Lund 1967 — med enastående framgång ägnade sig åt religionsvetenskapen med det antika Greklands religion i fokus.

Men inom den disciplin som blev hans valde han ett perspektiv som för ett århundrade sen inte var självklart: i sin ungdom (1898) hade han i Berlin studerat för Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, som trogen en dominerande, enkannerligen tysk tradition menade sig finna den grekiska religionens högsta och värdefullaste uttryck hos tragedidiktarna och filosoferna. ”Vanligt folks” religiositet viftade man bort och ändå, hävdar nu Nilsson, var det de breda folklagrens religiositet som var avgörande för den grekiska religionens utveckling. Varken diktarna eller Platon är att betrakta som profeter (i gammaltestamentlig mening) och om Platon vid vår tideräknings början genom sitt enorma inflytande ändå framstår som ett slags profet var han i sina egna ögon filosof.

Den "lantliga religion" med fokus på den grekiska landsbygdsbefolkningens kultbruk och gudsföreställningar som Nilsson i diskret polemik mot Wilamowitz' aristokratiska, rentav *elitistiska* hållning gör till sitt studieobjekt är alltså vad som åsyftas i medaljens devis, och jag hade mera specifikt en av Nilssons mest betydelsefulla böcker i tankarna när jag stannade för formuleringen, hämtad från andra sången i Vergilius' *Georgica* (vers 493). Boken jag syftar på har den i sammanhanget talande titeln *Greek Popular Religion* och är resultatet av en föreläsningsturné i USA som Nilsson, nypensionerad, gjorde vid tiden för Andra världskrigets utbrott. Med knapp nöd kom han tillbaka till Sverige samma vecka som Danmark hade ockuperats.

Om Nilsson placerar sig i ett slags motsatsställning till den litterärt-filosofiska linjen i religionsvetenskapen representerad av Wilamowitz, står han också i viss motsatsställning till en annan viktig strömning inom religionsvetenskapen vid förra sekelskiftet, nämligen den engelska antropologiska skolan med namn som Andrew Lang, Sir James Frazer och Jane Harrison. Men till skillnad från denna skola med dess starka inriktning på den grekiska religionens föregivet *primitiva* karaktär och ursprung i en primitiv naturreligion, vars spår tilldelas orimligt stor plats och betydelse, hävdar Nilsson en måttfull syn på den grekiska religionens bärare: den grekiska lantbefolkningen är varken efterblivet "primitiv" eller omvänt hypersofistikerad som befolkningen i vissa urbana centra i klassisk tid.

Och vi kan redan på detta inledande stadium parentetiskt notera att Martin P:son Nilsson i *Greek Popular Religion* därmed placerar sig halvvägs mellan Wilamowitz' elitism och Frazers primitivism, och i denna hans positionsbestämning tror jag att vi bör se uttrycket för en äktgrekisk "besinning", *sōfrosýnē*. Nilsson förilar sig aldrig. Vi ska lägga denna positionsbestämning på minnet, eftersom den, som vi ska se, har en vidare relevans. Nilsson var, vill jag mena, en "mittenman" i aristotelisk bemärkelse.

Vägen till religionsvetenskapen var emellertid inte självklar när Nilsson efter studentexamen i Kristianstad kom till Lund för att 18 år gammal påbörja sina universitetsstudier. Någon religionshistorisk eller religionsvetenskaplig institution fanns ännu inte. Nilsson hade vid gymnasiet i Kristianstad haft Platonöversättaren Magnus Dalsjö som hårdhänt men omtänksam lärare i grekiska¹ och när han kom till Lund valde han med självklarhet de klassiska språken. Professuren i Lund uppehölls då av Spartaspecialisten Sam Wide som på ett avgörande sätt orienterade Nilsson mot den grekiska religionen och den klassiska arkeologin, discipliner som ännu formellt sorterade under den klassiska filologin. Tjugofem år gammal disputerade Nilsson på en avhandling om Dionysos' fester i Athen, och när Sam Wide 1899 återvänt till Uppsala föll det på Nilssons lott att som docent överta ansvaret för verksamheten i Lund. Nilssons religionsvetenskap bedrevs alltså inom ramen för den klassiska filologin och, från och med 1909, inom ramen för det i Lund då nyetablerade ämnet "Klassisk fornkunskap och antikens historia", som i Nilsson där fick sin förste professor. Men jag erinrar mig som ett kuriosum att institutionen för Religionshistoria under mina studieår i Lund var inhyst i Martin P:son Nilssons gamla lägenhet mittför Allhelgonakyrkan.

Avhandlingen om Dionysosfesterna i Athen (1900) är i flera avseenden signifikativ. För det första konstaterar man att den författats på latin, som alltså ännu kunde användas vid svenska disputationer: Nilsson står med båda fötterna i en mycket gammal svensk universitetstradition (som t.ex. en gång tillät Leibniz att recensera Rudbecks *Atlantica* i dess latinska version). För det andra har den en för Nilsson typisk inriktning på den religiösa festen, med andra ord på den kollektivt omfattade kulten. För det tredje är den, som sagt, en religionsvetenskaplig avhandling inom ramen för den klassiska filologin, som

¹ Nilsson karakteriserar sin lärares undervisning med orden "icke lenhänt" men tillägger att Dalsjö "hade den stora förtjänsten att taga intresserade lärjungar om hand och införa dem djupare i den grekiska litteraturens skatter". — Jag tackar min gode vän Jan Stolpe för dessa citat.

om Nilsson vore företrädare för vad en då aktuell religionsvetare, den store Hermann Usener, kallade "religionsfilologi" (alltså varken religionsfilosofi, religionshistoria, religionsantropologi eller religionssociologi). För det fjärde placerar den sig som upptakt till Nilssons epokgörande arbete från 1906, *Griechische Feste mit Ausnahme der attischen*, i översättning: Grekiska fester med undantag av de attiska. "Undantaget" motiveras av att de attiska festerna inte bara till en del behandlats i doktorsavhandlingen utan också av att de tidigare hade blivit föremål för en bok av August Mommsen (1864, utvidgad version 1898), bror till Nobelpristagaren Theodor Mommsen.

1901 hade Nilsson i sällskap med Ludwig Deubner rest runt i Grekland. Deubner skulle komma att komplettera Nilssons *Griechische Feste* med sina *Attische Feste* från 1932. Den tyske forskaren var enligt Nilssons egen utsago en av hans äldsta vänner, och med familjen Deubner skulle familjen Nilsson f.ö. komma att stå i nära kontakt under det följande halvsekle. De båda forskarnas böcker står kvar som minnesmärken över deras vänskap.

Deubners hustru Otilie var judinna och dotter till mannen bakom Hamburgs epokgörande återuppbyggnad efter den stora branden 1842, Sir William Lindley. Hennes mor Julias flicknamn var Heerlein och av hennes bröder följde William Heerlein Lindley (1853-1917) i faderns fotspår och var under Första världskriget verksam i Baku som ansvarig för ett revolutionerande vattenförsörjningsprojekt. Vid den här tiden kunde Otilie Deubners brev till brodern i Baku inte komma fram på normalt sätt eftersom Tyskland befann sig i krig med Ryssland, och Nilsson fick därför förtroendet att vidarebefordra dem från Lund till Baku. I Nilsson-arkivet finns det från den här tiden en rad intagande brev från Otilie Deubner till Nilsson.

Hennes man "hade många tråkigheter under Hitlers första år" skriver Nilsson i ett brev, men mot bakgrund av sina storartade insatser som kryptograf under Första världskriget lyckades han av nazistregimen utverka att hans söner förklarades för arier. Två av sönerna överlevde Andra världskriget, medan två

stupade, den ene under ett flyguppdrag i början av slaget vid Stalingrad, den andre under de förbittrade striderna på landtungan Hela utanför Danzig i krigets slutskede. Nilssons son Per Stjernquist drog sig till minnes att hans mor ”alltid hade ett foto av den långa raden av pojkarna Deubner stående på sitt skrivbord”.

I biografierna har man inte försummat att framhäva betydelsen av Nilssons lantliga ursprung som grund för hans utforskande av det gamla Grekland. Detta med all rätt. Och det mesta tyder på att denna förståelsemodell också var Nilssons egen. Han hade erfarenhet av svenskt jordbruk och svensk boskapsskötsel i en epok som föregick den mekanisering, som gjort t.ex. Vergilius' *Georgica* så svåröversatt. Han hade ett självfallet intresse för grödor och husdjur, för årstidernas växlingar, för årets fester och för stjärnhimlens rörelser.

Han var alltså född i Ballingslöv, norr om Hässleholm, på ett hemman som varit i hans förfäders ägo sen 1700-talet. Att han i stället för en framtid som bonde valde den akademiska banan har förklarats med att han i barndomen fått ena foten krossad i en olyckshändelse; men uppgifter från honom själv pekar på att båda alternativen stod öppna och att han alltså inte till följd av sitt handikapp föredrog den akademiska banan. Olyckshändelsen gav honom en bestående hälta, och det är svårt att inte sätta denna hälta i samband med hans val av *Ex libris* långt senare i livet, hans *Ex libris* är nämligen illustrerat av en attisk rödfigurig vasbild där man ser Oidipus sitta ansikte mot ansikte med Sfinxen. *Oidi-pous* betyder ju som bekant ”Svullna-foten”. Jag överlämnar åt den psykoanalytiskt sinnade att meditera över denna Nilssons föga banala identifikation med Oidipus.

Hur den svenska allmogekulturen för Nilsson kommunicerar med den antika kan man få en uppfattning om genom att t.ex. läsa några sidor i hans bok *Festdagar och vardagar* från 1925, ett av hans talrika folkloristiska arbeten. Sidorna jag stannat för har en årstids- och festkalendermässig relevans för oss så här dagarna före jul, men detta får inte skymma resonemangets

grundförutsättning: ”Av alla rester av vår gamla allmogekultur”, skriver Nilsson, ”finnes det knappast någon som bevarat sig bättre och är mera levande än våra danslekar.” ”Våra danslekar” är också titeln på kapitlet jag har i tankarna. Det börjar så här:

Det finnes väl knappast någon familj med barn, i vilken icke om julen ringdansen går omkring julgranen till tonerna av de gamla välbekanta ”jullekarna”; ”Nu är det jul igen, och julen varar jämt till påska. Och det var inte sant för däremellan kommer fastan”, ”Jungfrun går i dansen med röda gullband”.

Det där kan ju tyckas övermåttan trivsamt folkloristiskt, men faktum är att denna spelöppning bildar upptakt till ett i mina ögon enastående fräscht resonemang hos Nilsson. Först slår han fast att den urgamla ringdansen, grekiskans *khoreía*, satts ur spel genom att den ring, som var den ursprungliga danslekens ”scen”, numera tagits i besittning av julgranen. Genom att ringens inre inte längre är fri för dem som brukade agera den handling som är danslekens centrala element, har dansleken blivit praktiskt ogenomförbar. Det finns inte längre någon plats för jungfrun och hennes käraste i dansleken ”Jungfrun hon går i dansen med röda gullband”. Julgranen står helt enkelt i vägen!

Med utgångspunkt hos Aristoteles kallar Nilsson detta slags danslek för ”mimetisk dans”. Dansleken ”härmar” eller ”mimar” (*mimētai*) en liten handling. Och denna lilla handling är danslekens kärna. Folkdansens vänner, menar Nilsson, har gjort en förtjänstfull insats när man bevarat de traditionella danserna, men man har prioriterat danser som inte är mimetiska och inte beledsagas av sång utan består av renodlat rytmiska kroppsrörelser.

Det är i själva verket svårt för oss moderna att förstå den mimetiska dansens dominerande innebörd, tillägger Nilsson, eftersom vi tänker oss dansen just som rytmiska rörelser, framför allt stegrörelser. De gamles associationer gick vid ett ord som latinets *saltare* i stället till de dansandes åtbörder.

”Aristoteles tager vid sin definition av dansen endast hänsyn till den mimetiska

dansen”, skriver Nilsson, ”han säger att dansen är en efterhärming av karaktärer, passioner och handlingar”.

Därmed är Nilsson framme vid resonemangets själva poäng. Jag citerar:

Ur den religiösa mimetiska dansen har ett härligt träd vuxit upp, det grekiska dramat, men jag skall icke inlåta mig på de omstridda teorierna om dess ursprung, utan vill i stället påpeka, att det finns ett antal litet beaktade vittnesbörd som visa att den mimetiska dansen var ett mycket omtyckt folknöje i antiken. [...] En klassisk författare har t.o.m. bevarat ett par rader av en dansvisa:

Var äro rosor? Var ä' violer? Var är den vackra sellerin?
Här äro rosor! Här ä' violer! Här är den vackra sellerin!

Han tillfogar, att man i dansen efterhärmade det, man sjöng om.

Den ”klassiske författaren” är Athenaios, den senantike upphovsmannen till ett storartat verk i femton böcker, *Sofisternas gästabad*, och de två raderna ur dansvisan ådagalägger sin förankring i den fysiska rörelsen om man läser dem med aktgivande på stavelsernas längd och ordens indikerade tonhöjd (som inte är att förväxla med vår tryckaccent):

poû moi tà rhóda, poû moi tà ía, poû moi tà kalà sélina?
*tadì tà rhóda, tadì tà ía, tadì tà kalà sélina.*²

² Bakom transkriptionen döljer sig följande grekiska originaltext:
ποῦ μοι τὰ ρόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ καλά σέλινα;
ταδὶ τὰ ρόδα, ταδὶ τὰ ἴα, ταδὶ τὰ καλά σέλινα.

poû moi tà rhó da, poû moi tà í a, poû moi tà ka là sé li na

ta di tà rhó da, ta di tà í a, ta di tà ka là sé li na

Var är min rosenkrans, var min violbukett, var sköna fånget av selleri?

Här är din rosenkrans, här din violbukett, här sköna fånget av selleri!

(Raderna citerade efter *Poetae Melici Graeci* där de har nummer 852 i Pages edition; de är hämtade från Athenaios XIV.629e.)

De två radernas insisterande appell till läsarens koreografiska intuition bekräftar riktigheten i Nilssons tilltag att ge dem en så strategisk plats i sitt resonemang. Med en travesti på en rad i Tomas Tranströmers ”Epilog” från 1954 skulle jag kort vilja karakterisera dem på följande sätt: ”I orörlighetsdans står dessa rader skrivna!” Samtidigt kan jag inte hålla tillbaka ett leende när jag läser detta om den fysiska rörelsen så medvetna kapitel hos Nilsson. När jag började mina studier i klassiska språk i Lund, noterade min farmor detta med en för mig överraskande införståddhet. Hennes ungdomsvän Hanna Stjernquist, kyrkoherdedotter från Önnestad, hade ju gift sig med Martin P:son Nilsson, vilket min farmor, väl medveten om Nilssons hälta, eftersinnande kommenterade med orden: ”En så vacker flicka — och han kunde inte dansa!”

Men sinne för dans hade han! genmäler jag i dag och skulle vilja tillfoga en metodologisk observation vad Nilssons komparativa perspektiv beträffar. För att vara giltigt måste ett sådant perspektiv göra sig fritt från ambitionen att inför jämförelsematerialet kunna utbrista: ”Det är exakt samma sak!” Komparationen måste vara lika uppmärksam på skillnader som på likheter och alltså förtjäna

adjektivet *kontrastiv*. En vän och kollega till mig, Jeanlouis Durand (1939–2016), gjorde för några decennier sen en stor insats för att ge oss en bättre förståelse av det grekiska slaktoffret. Han hade insett att moderna franska slakterier inte gav oss rätt förståelsehorisont om vi ville studera det grekiska slaktoffret och valde att studera husdjursslakt i Tunisien för att helt enkelt kunna ställa rätt frågor till sitt grekiska material. Inte för att sätta likhetstecken mellan det ena och det andra slaget av slaktande utan för att utföra en kontrastiv jämförelse!

Något liknande tror jag gäller för Nilssons approach. Hans erfarenhet av svensk allmogekultur tillåter honom att ställa rätt slags frågor till den grekiska ”allmogekulturen”. Hans förväntningshorisont skiljer sig från den som utvecklas av en modern storstadsmänniska. Det är hans styrka samtidigt som han är medveten om de fällor som den naiva identifikationen av de jämförda kulturerna har i beredskap. Julgranen står ju i vägen!

När *Festdagar och vardagar* publiceras i mitten av 1920-talet höll en av Nilssons stora religionsvetenskapliga insatser på att utkristalliseras och den sensationella *The Minoan-Mycenaean Religion and its Survival in Greek Religion* bekräftade Nilssons internationellt starka ställning: tre år senare höll han en serie uppmärksammade föreläsningar vid University of California, vilka kom att publiceras under titeln *The Mycenaean Origin of Greek Mythology*. I denna pionjärforskning uppdagade Nilsson sambandet mellan den grekiska bronsålderns religion och det klassiska Greklands. Huvudorterna i den grekiska mytologin (Tiryns, Mykene, Orchomenos, Knossos...) visade sig ha en arkeologiskt identifierbar grund! Som det skönaste resultatet av denna forskning framstår *Homer and Mycenae* från 1933, tillägnad dåvarande kronprins Gustav Adolf. Det nya i denna bok i förhållande till föregångarna från årtiondet dessförinnan är Nilssons förunderligt snabba assimilering av Milman Parrys då ännu pågående forskning. Parrys doktorsavhandling från 1928 gällde den episka

formeltekniken, uppfattad som existensvillkoret för den homeriske diktarens muntliga improvisation.

Den för så många antikforskare främmande idén om en muntlig Homeros, som utan att själv ha hållit om pennan gett oss *Iliaden* och *Odysséen*, hade genom Parry fått en för Nilsson avgörande formulering. Nilsson var alltså bland de allra första som hälsade Parrys teori med förståelse och entusiasm, och genom Nilssons starka ställning i forskarsamhället bidrog hans positiva hållning i *Homer and Mycenae* till teorins långsamma men definitiva genombrott.

Parry hade dragit slutsatser av sitt filologiska arbete vilka fick honom att initiera ett laboratoriemässigt projekt som syftade till att utforska en ännu levande muntlig episk tradition i Jugoslavien. Med mitt tidigare resonemang i minne lägger jag till: för att bli i stånd att ställa rätt frågor till de homeriska dikterna. Och just 1933, när *Homer and Mycenae* kommit ut, skriver Parry ett brev till Nilsson, bevarat i Nilsson-arkivet på Universitetsbibliotekets Handskriftsavdelning i Lund:

Dubrovnik, Jugoslavien
6 augusti 1933

Käre Mr. Nilsson,

Detta är mitt mycket senkomna svar på Ert vänliga brev om min senaste artikel:³ överensstämmelsen mellan Era och mina åsikter är mycket angenäm för mig att notera. Det hade varit olyckligt för mig om mina slutsatser vad stilen beträffar skulle skilja sig från dem som Ni drar på det historiska och arkeologiska planet.

Att akajerna före den doriska invandringen behärskade ett sammanhängande område förefaller mig mycket sannolikt; också att akajerna var en klass, snarare än ett folk. Men för att få denna fråga besvarad bör jag förstås konsultera Er bok,

³ "The Traditional Metaphor in Homer", *Classical Philology* 28, 1933, 30—43.

som jag ännu inte lyckats skaffa mig. Vad min egen forskning angår, känner jag att jag bara är i början av de slutsatser som en bättre förståelse av den muntliga kompositionen och traderingen kommer att möjliggöra. Jag studerar för närvarande syd-slavernas hjältediktning, som vi har i överflöd under en lång period, och detta på skilda dialekter — en diktning som fortfarande blomstrar. Jag är övertygad om att en fullständig kunskap om denna poesi och dess mekanismer kommer att ge oss en bättre förståelse av de homeriska dikterna, inte bara av deras form utan även av deras tanke — de två utgör naturligtvis en enhet — för vilka vi hittills inte har tillräcklig kunskap. Ni kan kanske ha intresse av det fotografi som

jag bifogar, taget på en kabaré i Dubrovnik, frekventerad av arbetare som kommer ner från bergen och fortfarande låter sig underhållas av sin hjältediktning, som naturligtvis blivit en smula bortkommen i stadsmiljön. Fotografiet visar den bästa *guslar*⁴ jag hört, från Stolac i Hercegovina. Det togs medan han sjöng en version av dikten "Stojan Jankovićs slaveri", som han övertagit från sin röde morbror.

Bästa hälsningar

Milman Parry

En liten kommentar till denna klenod i Nilsson-arkivet på Lunds UB är på sin plats:

⁴ ”*gusle*-spelare”; *gusle* är det lilla stränginstrument som den muntligt improviserande diktaren ackompanjerar sig på.

Nilsson måste ha skrivit till Parry någon gång under första halvåret 1933 och tackat den amerikanske forskaren för vad som måste vara Parrys då färsk artikel i *Classical Philology*, ”The Traditional Metaphor in Homer”. Det framgår inte om det är Nilsson som tagit initiativet att skriva efter att ha läst den nyanlända artikeln på bibliotek eller om Parry skickat honom ett särtryck. Något som talar för att Nilsson spontant tagit till pennan är att Parry är provisoriskt installerad i Jugoslavien och fullt upptagen med förberedelserna för sin nya fältundersökning av den serbiska hjältediktens produktionssätt. Parry har uppenbarligen redan hört talas om Nilssons *Homer and Mycenae* men har ännu inte kunnat skaffa sig ett exemplar av boken. Det är emellertid rimligt att tänka sig att han genom vänner och kollegor informerats om bokens deciderade och mycket framsynta ställningstagande för hans egen teori, framlagd i hans franska doktorsavhandling *L'Épithète traditionnelle dans Homère. Essai sur un problème de style homérique* från 1928. Med sin starka ställning i det internationella forskarsamhället framstod Nilsson säkert för Parry som en mäktig allierad.

Och man frågar sig varför Nilsson var så ensam om att plädera för Parry i Sverige. Varför blev inte Lund ett starkt fäste för studiet av den muntliga epiken? Till mig själv ställer jag frågan: Varför behövde jag 1967 — mitt under min första mera systematiska Homeros-läsning — ta omvägen om Marshall McLuhans *The Gutenberg Galaxy* för att hitta fram till Milman Parry? Nilsson levde då fortfarande men ingen satte *Homer and Mycenae* i händerna på mig! Hade det blivit så svårt att tänka sig att den gamle religionshistorikern nu på ett internationellt plan representerade själva avantgardet i samtidens litteraturforskning?

*

Heinrich Schliemanns utgrävningar av Troja och Mykene hade förändrat situationen för antikvetenskapen i slutet av 1800-talet. Och snart tillkom Sir Arthur Evans' utgrävning av Knossos på Kreta. På 1920-talet var tiden mogen för Nilssons första historiska utvärdering av upptäckterna. Och 1930-talet förlänger skördetiden för Nilsson i den bemärkelsen att hans utforskande av den minoisk-mykenska bakgrunden till det klassiska Grekland, inte minst på det religiösa planet, genom *Homer and Mycenae* nu definitivt etableras. Men det är också under 30-talet som Nilsson blir en figur i offentligheten — som Lunds Universitets *Rector Magnificus* under åren 1936–1939. Krigsutbrottets år 1939 är den tidpunkt vid vilken han går i pension och blir en sällsamt produktiv emeritus professor, aktiv i ett flertal lärda sällskap och framträdande medlem i redaktionen för *Archiv für Religionswissenschaft, ARW*. Bakgrunden till det senare var att tidskriften, utgiven av Teubners mycket ansedda förlag, efter Första världskriget finansierades med svenska medel — mot att en svensk religionsvetare fick en plats i redaktionen. Det säger en del om Nilssons starka ställning i forskarsamhället att valet föll på honom.

När jag undervisade vid *École Pratique* i Paris tillsammans med min gode vän och kollega John Scheid hade vi under andra hälften av 90-talet besök av en amerikansk kollega, Bruce Lincoln, som mot bakgrund av mitt svenska förflutna ställde frågor om min landsman Nilssons politiska hållning som prominent medlem av redaktionen för tidskriften under Andra världskrigets första år. Jag hade inget färdigt svar att ge honom men kände mig ytterst besvärad. Insinuationen att Nilsson ställt upp på Nazitysklands sida kopplades till faktum att Nilsson 1921 skrivit en liten uppsats som förklarade romarrikets fall i rasbiologiska termer.

Låt mig ta en sak i sänder.

Som för att bli i stånd att ge Bruce Lincoln svar på tal tillbringade jag de tre somrarna 1999–2001 på Lunds Universitetsbiblioteks Handskriftsavdelning och redovisade successivt mina resultat vid läsårets början tre år i rad på seminarierna i Paris. Textunderlaget för mina seminarier publicerades i bokform 2007, och jag kan därför här nöja mig med en sammanfattning.

Min undersöknings första fokus var Berlinprofessorn Eduard Norden. 1937 hade Kungliga Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund antagit ett manuskript av Eduard Norden, klassisk filolog, stor kännare av den romerska religionen, i dag kanske främst känd för *Die antike Kunstprosa* i två band från 1898. Som jude hade Norden 1935 tvingats lämna sitt ämbete och hans nya manuskript hade refuserats av Teubner, förläggaren för hans *Kunstprosa*. Vetenskapssamfundet i Lund, grundat av Nilsson 1918, ryckte in, och under 1938 kom så *Rector Magnificus* vid Lunds Universitet att ägna åtskilliga långa arbetspass åt att göra det komplicerade manuskriptet tryckfärdigt. Boken kom verkligen ut i Lund 1939 — i Vetenskapssamfundets Acta under titeln *Aus den altrömischen Priesterbüchern*. Nyutgåva (omtryck) på Teubner 1995!

I brevväxlingen med Norden hade Nilsson förstått att hans korrespondent ålagts biblioteksförbud. Tillsammans med den nästan trettio år yngre harvardkollegan Arthur Nock arbetade nu Nilsson på att finna en lösning för Norden, av Nock i brev till Nilsson betecknad som ”our friend”. Man tänkte sig en fond för en personlig professur, t.ex. i Schweiz, men innan det kommit så långt dog Norden i Zürich 1941.

En annan kollega som Nilsson räckte en hjälpande hand till var Ada Adler, utgivaren av det antika Souda-lexikonet och därmed en av 1900-talets främsta kvinnliga grekister, kusin till atomfysikern Niels Bohr. Hon tillhörde de cirka 7000 judar som hösten 1943 flydde från det ockuperade Danmark över Öresund

och bodde sedan i två år hemma hos Nilssons. Under denna period undervisade hon i grekiska vid den i hast upprättade danska skolan i Lund.⁵

Vad nu Nilssons medlemskap i redaktionen för *Archiv für Religionswissenschaft* beträffar, förhöll det sig på det viset att tidskriftens redaktör Otto Weinreich så tidigt som i oktober 1934 för Nilsson kunde berätta att han trakasserats av nazisternas ”prokurist”, som bl.a. krävde att tidskriften skulle publicera bidrag om asaläran. Teubner, som solidariserat sig med det ”nya Tyskland” tröttnade slutligen på Weinreich, som avskedades 1939. Nilsson lämnar då redaktionen i solidaritet med Weinreich, och när Teubner därefter ber Nilsson, högt ansedd medlem av redaktionen, att ompröva sitt beslut, svarar Nilsson att beslutet ligger fast. Med omedelbar verkan ska hans namn försvinna från listan på tidskriftsredaktionens medlemmar. Detta var mitt senkomna men entydiga svar på Bruce Lincolns fråga. Nilsson hade inte solidariserat sig med *ARW*:s redaktion efter ”omorienteringen”. Tvärtom!

Att Nilsson publicerat en uppsats som i rasbiologiska termer förklarade romarrikets nedgång och fall kom till min kännedom redan 1968: ”The Race Problem of the Roman Empire” (*Hereditas* 2, 1921). Vad jag då inte kände till var att denna förklaringsmodell var gängse bland antikhistoriker världen över och att Nilssons uppsats, tillkommen i samarbete med genetikern Herman Nilsson-Ehle, snarast framstår som ett experiment. 1938 håller nämligen Nilsson ett föredrag inför Kungliga fysiografiska sällskapet i Lund med titeln ”Über Genetik und Geschichte” (Om genetik och historia), i vilket han säger sig ha för

⁵ På Sydsvenska Dagbladets Lundasida kunde man den 23 oktober 1943 läsa följande annons (dokument som jag har min goda vän Lundahistorikern Anna Svenson att tacka för):

"DANSK SKOLE
Gymnasie- og Mellemskoleundervisning.
Elevder der har til Hensigt at forberede sig til
dansk Studenter- og Mellemskoleexamen
bedes henvise sig til Universitetets Flygtningebureau,
Lunds Universitet, hver Dag mellem
Kl. 15 og 18. Undervisningen taenkes
paabegyndt i November
For Skoleudvalget
FRANZ BLATT, Professor dr. phil"

”avsikt att visa att antikens kulturfolk uppkommit ur blandfolk, *aus Mischvölkern*”. Föredraget vittnar om en omorientering i förhållande till uppsatsen från 1921. Ingen rasrenhet i antikens kulturer!

I min Minnesteckning över Ivar Harrie framförd för i dag exakt tio år sedan påminde jag om Harries nära relation till Martin P:son Nilsson och vågade antagandet att Harrie, en av våra tidigaste och mest deciderade antinazister och samtidigt Nilssons bäste elev, kan ha utövat ett visst inflytande på sin annars rätt opåverkbara lärare. Som grund för antagandet framförde jag i första hand Nilssons tal till Lunds studenter, apostroferade som *commilitones*, ”medkämpar”, vid läsårets början i oktober 1936. Tanken går till ett annat Rektorstal, hållet tre år tidigare i Freiburg. Här, i Lund, är Nilsson tillträdande *Rector Magnificus* och ämnet för hans tal är den vetenskapliga forskningen, ”universitetens livsnerv”:

En annan fara för vetenskapens topphuggning som vi äldre trodde tillhöra en för alltid förgången tid, gör sig i våra dagar påmind med all kraft, jag menar den tid, då vetenskapen hade att intaga ställningen som en ancilla fidei, en trons tjänarinna. [...] Vi trodde, att det sist förflutna nittonde århundradet för alltid avklippt dessa ledband, men de har åter knutits i det tjugonde. Det är rätt längesedan en framskjuten representant för en extrem politisk åsikt fällde yttrandet: det är bra så länge vetenskapen går med oss; om den går mot oss, så mycket värre för vetenskapen.

Vi har sett denna fara förverkligas i de nya statsväsen, som pocka på envåldsmakt icke blott över sina medborgares personer utan även över deras tankar och förnuft. Vetenskapen skall vara marxistisk eller nazistisk; varom icke så mycket värre för vetenskapen och isynnerhet vetenskapsmännen.

2009 tolkade jag Nilssons frammanande av epokens ”två statsväsen” i linje med devisen på medaljen som slogs för Harrie: GÖRA FRONT ÅT BÄGGE

HÅLL. Den devisen hade sin bakgrund i Harries passion för den grekiska demokratin och för dess oförvägne föregångare Solon, ”mittenman” i likhet med Harrie själv. I dag vill jag återknyta till vad jag inledningsvis betecknade som Nilssons äktgrekiska *sōfrosýnē*, hans ”besinning”, inför de båda extrema alternativ inom religionsvetenskapen mot vilka han gjorde front för att öppna ett eget utrymme i mitten, där hans *Greek Popular Religion* hör hemma.

1940-talet innebar för professor emeritus Martin P:son Nilsson ett första arbetsfyllt årtionde som pensionär. Det är nämligen nu som hans monumentala *Geschichte der griechischen Religion* tar gestalt. Dess två band utkom 1941–1950 och ingår i *Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft*. Efter 70 år är den fortfarande ett obligatoriskt referensarbete. En av Nilssons biografer, Pär Ragnar Gierow, som så småningom kom att inneha Nilssons professur i Klassisk fornkunskap i Lund, sammanfattar:

Den första delen behandlar den förhistoriska, arkaiska och klassiska tidens religion, medan den andra tar upp den hellenistiska och romerska tiden och därmed går in på ett skede som Nilsson tidigare inte ägnat så stor uppmärksamhet. Det oaktat karakteriseras båda banden av en suverän behärskning av såväl de olika typerna av antikt källmaterial som den moderna litteraturen i ämnet.

*

Den brittiske arkitekten Michael Ventris hade som fjortonåring åhört en föreläsning av Sir Arthur Evans, arkeologen som grävt ut Knossos på Kreta, och hade så för första gången blivit medveten om existensen av lertavlor med en outtydd skrift, som gick under namnet Linear B. Det blev början till en storartad passion hos den blivande arkitekten, som svor att lösa de minoiska och mykenska lertavlornas gåta. 1949 hade den då 27-årige amatörlingvisten skickat ut ett frågeformulär till auktoriteterna på området och sammanställde resultatet i *The Languages of the Minoan and Mycenaean Civilizations: a Mid-Century*

Report, som han tryckte på egen bekostnad. Den lilla skriften skickades ut till "auktoriteterna", och så kom det sig att Martin Nilsson i januari 1951 efter att ha läst Ventris' rapport skriver följande brev, av vilket utkastet i blyerts finns bevarat på LUB:s Handskriftsavdelning:

21/1 51

Tusen tack för att Ni skickade Er rapport om språket i den minoisk-mykeniska civilisationen. Jag har läst den med stort intresse, det är en mycket nyttig genomgång av olika forskares ståndpunkter. När det gäller mig själv kan jag inte göra någon egentlig bedömning, jag är inte filolog. Jag studerade lingvistik för lite mer än femtio år sedan. Senare när jag var tvungen att ta upp "etymologiska frågor" hade jag turen att ha få råd från en expert, nämligen från min lärare Wackernagel. Han var en stor forskare.

Det kan inte hjälpas, men när jag läser artiklarna av flertalet forskare, Hrozný, Georgiev, Ginschel [?] etc. och till och med av Kretschmer, känner jag en viss yrsel. De är knappast eniga på någon enda punkt: *tot capita tot sententiae*.⁶ Anledningen är att underlagets fragmentariska och osäkra karaktär inte tillåter några slutsatser. Ibland utgör deras argumentation, särskilt Georgievs, en *circulus vitiosus*. Vi kan hoppas att en fullständig publicering av Knossos- och Pylostavlorna ska hjälpa oss lite, vi kan till och med hoppas på nya fynd. Vid sina utgrävningar i Labraunda har professor Axel W. Persson upptäckt lertavlor med inskrifter avfattade på kariskt språk, om vilket vår kännedom är betydligt bättre. De skulle hjälpa oss att rensa språksituationen i södra Mindre Asien, för Karien har en nyckelposition.

För mig spelar det ingen roll om minoerna var proto-indoeuropéer eller icke-indoeuropéer som Ni (och jag) tror. Det var uppenbarligen en så stor skillnad (eller större) mellan dem som mellan olika indoeuropeiska folk, som greker eller

⁶ Latin: "Lika många individer som uppfattningar."

thrakier eller iranier. Det är säkert att mykenarnas språk var grekiska. Tänk bara på det faktum att grekernas stora mytologiska cykler kommer från mykensk tid. Mitt antagande att Pylos-tavlorna var byte från Knossos är kanske vådligt, ~~men det är~~ || (En kemist bör uppmanas att analysera leran i båda serierna!) men det är mycket häpnadsväckande att ingen lertavla, endast inskrifter på krus hittats i den mykenska civilisationens stora centra, Mykene, Tiryns, Orchomenos. En tillfredsställande förklaring till detta är absolut nödvändig. Under alla omständigheter kan furstarna själva, om de var analfabeter, ha haft skrivkunniga minoiska slavar, precis som på medeltiden juridiska handlingar skrevs av klerker på latin.

Språksituationen i Grekland och grannländerna i förhistorisk tid är ett oerhört intressant och förvirrande problem. Hittills har diskussionen bidragit mer till förvirring än till en slutsats. Jag hoppas att Era ansträngningar och andras i framtiden kommer att låta oss se klarare. Mitt huvudintresse har fokus i ett land och i en period som är mindre dunkel än den mykenska tidsåldern i Grekland.

[...]

Vid denna tidpunkt har Nilsson visserligen som pensionär “tagit hästarna ur loppet”, men det framstår i det närmaste som en självklarhet att Ventris skickar sin rapport just till honom, trots att Nilsson i sina egna ögon inte är språkman (detta understryks ju kuriöst nog i hans brevkast). Han är författaren till *Homer and Mycenae*, och liksom Parry 1933 vänder sig nu Ventris till *historikern* Nilsson i hopp om att få synpunkter och stöd. Det är ju Nilsson som gjort den här epokens stora rum tillgängligt.

1953 kommer så genombrottet för Ventris’ dechiffreringsarbete, om vilket jag redan som gymnasist kunde läsa i en liten Aldusbok tryckt 1960: *Mykenes röst. Tolkningen av Linear B*, av John Chadwick, med ett ”Förord till den svenska utgåvan” av en i sammanhanget central gestalt, Uppsalaprofessorn Arne Furumark. Ingen av auktoriteterna som 1949 hade fyllt i Ventris’ frågeformulär hade föreställt sig att Linear B skulle visa sig vara grekiska. Inte ens Ventris

själv hade trott det. Men efter det att den amerikanske arkeologen Carl Blegen 1952 i Pylos hittat nya lertavlor med Linear B-skrift förändrades läget drastiskt. När Blegen under vintern som följde rengjort tavlorna, tog han sig för att testa Ventris' experimentella stavelsediagram på en sedermera berömd tavla med beteckningen PY 641 och hade därvid, ledsagad av inskriftens schematiska bilder på olika kärl — vissa på trefot, andra med 4, 3, 2 eller 0 handtag —, till sin egen häpnad identifierat textens språk som grekiska. Ordet för kärlet utan handtag inleddes t.ex. med ett tecken som Ventris redan hade identifierat som a, här uppenbarligen grekiskans s.k. *alpha privativum* som i våra svenska lånord a-rytmi och an-orexi (med inskjutet n framför vokal). Om detta spännande ögonblick kan man läsa i Chadwicks bok på sidan 103 och följande i den svenska översättningen.

Om just detta ögonblick informerades Nilsson rätt snart av Ventris själv — sedan han av Ventris fått ett särtryck av Chadwicks och Ventris' ännu färska och omvälvande uppsats "Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives", *Journal of Hellenic Studies* 1953. Särtrycket hade haft en tillägnan på svenska. Nilsson svarar:

23/10 53

Då jag av Eder vänliga tillägnan ser, att Ni förstår svenska, tillåter jag mig skriva på mitt modersmål. Jag hade redan med största intresse läst Eder uppsats i JHS. Särskilt tilltalas jag av Eder strukturmetod, en välgörande motsats till Hroznýs huller om buller metod, som från början gjorde hans verk omöjligt. Om Eder tolkning står sig är det en dechifferingsbragd, som överträffar Champollions och Rawlinsons⁷ ty dessa hade parallella texter eller åtminstone ord att utgå från. Jag vågar ej uttrycka mig konkret, ty i lingvistiska frågor är jag inkompetent. I de besvärliga etymologiska frågor som möter i religionshistoriska studier har jag vänt

⁷ J.-F. Champollion dechifferade de egyptiska hieroglyferna 1822, Henry Rawlinson kilskriften 1835.

mig till professor Frisk i Göteborg, som f.n. är en av de främsta, kanske den förnämsta auktoriteten på området, och han har alltid beredvilligt hjälpt mig.

Resultatet, att en mykensk furste härskade i Knossos under Late Minoan II kan synas revolutionärt, t.o.m. chockerande för somliga, för mig är det knappast så. I en uppsats i *Kritika Khronika* 3, 1949⁸ (tyvärr har jag inget särtryck mer) har jag förmodat att den vackra tholosgrav, som strax före krigsutbrottet påträffades i Kephala vid Knossos var byggd för en grekisk furste. Jag var något besvärad av den provisoriska dateringen till senare delen av Late Minoan II (tyvärr ha fynden som kanske medge en det helas datering ännu ej publicerats). Enligt Eder är saken klar. De historiska konsekvenserna gripa vid. Den gamla gissningen att förstörelsen vid slutet av Late Minoan II 1 orsakades av ett grekiskt anfall bekräftas, ett nytt ledde till Knossos förstörelse, men jag skall ej ingå härpå. En gåta är mig fortfarande de stora fynden i Pylos, även sedan några skrivtavlor påträffats i Mykene. Hade Pylos särskilda förbindelser med Knossos? Då jag just håller på med att läsa spaltkorrektur till en ny upplaga av *Geschichte der griechischen Religion*, är jag alldeles särskilt intresserad av hur Ni läser den inskrift från Asine, i vilken Persson läser namnet Poseidon [...].

Ventris hade som arkitekt stationerad i Skandinavien (Köpenhamn, Stockholm) lärt sig svenska och hade alltså försett särtrycket med en svenskspråkig dedikation. Nilsson har i själva verket redan läst och begrundat den epokgörande artikeln, och kan därför omedelbart utveckla sina synpunkter i brevet, på vilket Ventris i sin tur svarar med vändande post:

⁸ Η Μετανάστασις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Κρήτην.

19 North End, London NW3

24.10.53

Herr Professor Martin P. Nilsson

LUND.

Bäste Professor Nilsson,

Mitt uppriktiga tack för Edert vänliga brev. Jag läste med stort intresse Eder mening om Knossos i Late Minoan II: denna är ju punkten i vilken vår teori kommer säkert att få sin skarpaste kritik, och jag är glad att Ni redan nått samma uppfattning från en annan synpunkt.

Vad Asine-inskriften beträffar, måste jag erkänna, att jag är ännu inte fullt övertygad om att den föreställer verkligen skrivtecken. Och i alla fall vågar jag mig inte att identifiera våra vanliga Linear-B-tecken däribland. För resten har vi inte haft tur med de andra mykenska vasinskrifterna! — Fast de är visserligen avfattade på samma språk som lertavlorna.

Det är klart, att det finns ännu mycket som måste förbättras i teorin. Men det var synd, att vi inte kunnat införa i JHS-uppsatsen den märkliga nya tavlan, N:r 641, som Blegen funnit vid Pylos i fjol. — det var för sent för boktryckarna, och för tidigt för Blegen's copyright. Men han kommer att offentliggöra den så snart i en särskild uppsats (i en Festschrift för George Oikonomos), och jag hoppas att Ni kommer att få ett separat.

I JHS hade vi redan förklarat ordet $\ominus \uparrow \uparrow \uparrow \uparrow$ på Pylostavlan Ae 05 som *qe-to-ro-po-pi* ”pa fyrfotingarna” (s. 100), och prefixet \uparrow — som a- ”den som inte har ngt”. Med hjälp av våra ljudvärden hann Blegen leverera⁹ översättningen själv (men det finns tyvärr många nya tavlor som inte kommer att avgöras så lätt):

[...]

⁹ I texten står ”avfärda” vilket i dag inte ger någon vettig mening, även om verbet i äldre svenska faktiskt är belagt i betydelsen expediera (se ”affärda” i SAOB): möjligen har Ventris i sitt engelsk-svenska lexikon tagit *dispatch* för *dismiss*.

Är det kanske bara tillfälligt, att ett så stort fynd av lertavlor har dykt upp i Pylos? Enligt vad som Wace nyligen uttalat sig, skulle dylika tavlor föreligga i något som helst mykensk palats eller herrgård, om bara den brunnit ned och ruinerna inte störts.

Högaktningsfullt

Eder

Michael Ventris

Själva inskriften på lertavlan PY 641 (som här utelämnats) är i brevet präntad, rentav kalligraferad av Ventris, som uppenbarligen till Nilsson vill förmedla det storartade ögonblick då det stod klart för Blegen, honom själv och Chadwick att inskriften var avfattad på grekiska.

Att jag ägnat så stort utrymme åt de här breven från Milman Parry och Michael Ventris i en minnesteckning ägnad Martin P:son Nilsson är inte uttryck för en vilja att låta den svenske vetenskapsmannen sola sig i deras berömmelse. Det framstår tvärtom som ett sätt att ge det rätta måttet på hans betydelse. — Att båda dessa forskare, som ju var och en vistas i det enastående rum Nilsson med sin 1920-talsforskning hade öppnat, i sanningens ögonblick vänder sig till nestorn för att få synpunkter och stöd kan vi betrakta som deras sätt att åt eftervärlden ”hålla upp en spegel” där Nilssons drag blir synliga mitt i deras egen framgångsberättelse.

För generationer av svenska Greklandsresenärer måste bilden av Nilsson bli en annan, eftersom den är så starkt förknippad med en bok som i dag har exakt 100 år på nacken. Nilssons *Olympen*, vägvisaren genom den grekisk-romerska mytologin med dess dyrbara index, har under decennier på ett enkelt och rättfram sätt gjort det möjligt för Greklandsbesökare att snabbt bekanta sig med bakgrunden till otaliga konstverk och platser på ”bildningsresan”. Men

mellan dessa båda bilder av Nilsson — de framgångsrika forskarnas och den bildade allmänhetens — ska vi inte se någon motsättning. Vår internationellt sett främste humanistiske vetenskapsman under 1900-talet led nämligen inte av någon bildningshögfärd.

*

Som ett slags sammanfattning följer nu en dikt vars titel innehåller den gamla gatadressen till Klassiska institutionen vid Lunds Universitet, starkt förknippad med föremålet för denna Minnesteckning och till yttermera visso spelplats för diktens andra hälft:

Nattligt symposium, Sölvegatan 2

Hösten 1953 hade Martin P:son Nilsson tackat Ventris för särtrycket av artikeln om Linear B, som numera går under beteckningen "Evidence". I själva verket hade Nilsson redan läst den i tidskriftsform i källaren på Klassiska institutionen i Lund. Hans entusiastiska tack föranleder emellertid ett svar med vändande post från Ventris, som skriver: "Bäste Professor Nilsson, Mitt uppriktiga tack för Edert vänliga brev..." Varefter han präntar sin avskrift av lertavla PY 641, som av copyright-skäl hade uteslutits från "Evidence". Vi får tänka oss

att Nilsson inte försatt tillfället att den 27 augusti 1954
bege sig till Köpenhamn för att lyssna på Ventris.
Trots att jag inte har något dokument att stödja mig på,
vågar jag tro att han denna fredagsmorgon
tog färjan över till Köpenhamn. Passtvánget
hade upphört två år dessförinnan, men Nilsson som just blivit 80
kunde väl knappast tänka sig en tur- och returresa samma dag
utan kommer först att ta in på hotell
där han ska tillbringa natten före återresan på lördagen.
Och här står han på däck, i regnrock och hatt. Måsarna skrävar.
Kölvattnet virvlar och fräser. När bilden av PY 641
blir synlig på vita duken i föreläsningssalen,
med Ventris stående intill skioptikonapparaten
bryter en applådåska lös. När jag ”som språkmänniska”
förstod att denna bild öppnar ett halvt årtusendes språkhistoria
bakåt i tiden ville jag beskriva upplevelsen
”som en så mäktig djupandning att jag flera dagar därefter
såg stjärnor”. Historien en vintergata. Hotellet beläget vid ett museum,
nämligen Thorvaldsens, och när han på natten drömmer
en starkt animerad dröm, är det inte om Ventris den handlar.
De hann ju bara skaka hand och utbyta artigheter.
Nej i drömmen framträder den Olymp i vit gips
som han för ett halvsekel sen lät placera på själva Universitetet i Lund
men som därefter hamnade på Klassiska institutionen,
där vi var många som kom att bli dess förtrogna.
Här fanns givetvis Zeus och Hera, och redan i trapphuset
en två våningar hög Apollon-som-rakryggad-kouros,
men i första hand ändå Artemis, Nilssons egen gudinna,
i stånd att låta landsbygden kommunicera

med stadskulturen, hon är grekernas integrationsgud
men är här inte åtföljd av hjorten, som C.F. Hill var så tagen av.
Liksom sin bror är hon inte provocerande vit utan färglagd
— i polemik mot statyerna inne på Thorvaldsens, får man tänka.
Färggranna Artemis, med ett storartat förflutet
i mykenska Grekland! Gult, rött, grönt, blått, vitt och svart!
En kort stund vet Nilsson inte vad han ska tycka om färgerna.
Poikilia! Såg statyerna verkligen ut så här?
Vetenskapsmannen i honom ger slutligen drömmaren rätt.
Olympiernas diskussion blir därefter mycket livlig
i skulpturhallen där pappersdukar rullats ut på de skrangliga
borden. Som om de alla omsorgsfullt sminkats!
Man dricker vin från Systemet. Är det ett teaterstycke som uppförs?
Innan Nilsson lämnar institutionen hittar han ett kort i sitt postfack,
det är den nye professorn i Romersk vältalighet och poesi
som för pennan: ”Käre farbror Martin,
Varför i Herrans namn finns det inte forskarstipendier
med pension?” Nilsson, som 1936 inför studenterna hävdade
att universitetets livsnerv är forskningen
och att ”en god forskare, som är en urusel pedagog,
är att föredra framför en god pedagog, som är en urusel forskare”,
känner omedelbar sympati för den här frågan
men vaknar just som han ska formulera sitt svar.
Augustinattens stjärnhimmel vrider sig mycket långsamt,
högt o högt över det nedsläckta Köpenhamn!